

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України Цехмістера Ярослава Володимировича на дисертаційне дослідження Сірак Інни Петрівни «Формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. У контексті реформ галузі охорони здоров'я в Україні посилюються вимоги до медсестринських послуг, що актуалізує потребу в підготовці майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації ще зі студентської лави.

Професійна самореалізація є надзвичайно важливою на шляху професійного становлення особистості, оскільки саме професійна діяльність є основним критерієм, який дає людині можливість з'ясувати чи успішним є її життя. Оновлення сучасної медичної освіти, її парадигмальних засад диктує якісно нові вимоги до підготовки майбутніх медичних сестер. У цьому контексті одним із пріоритетних завдань підготовки майбутніх медичних сестер у медичних коледжах є формування їхньої готовності до професійної самореалізації. Саме в процесі підготовки майбутніх фахівців до професійної самореалізації у студентів виникають прагнення до набуття фахового досвіду і закріплення його на суб'єктивному рівні особистості, досягнення успіху в квазіпрофесійній діяльності, бажання вдосконалювати та розвивати власний потенціал. У процесі підготовки майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації в них формуються вміння й особистісні якості, що забезпечують як якість навчання у медичному коледжі, так і ефективність майбутньої професійної діяльності. Тому актуальність обраної теми сумніви не викликає.

Актуальність проблеми доведено автором та конкретизовано в коректно сформульованому науковому апараті дослідження, котрий відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій і є достатнім щодо розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертантом. Визначена автором логіка є послідовною, відповідає науковій проблемі та спрямована на системне її вирішення.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням під час її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження. Обґрунтованість результатів підтверджується застосуванням необхідного комплексу методів дослідження: мето

теоретичного узагальнення, якісного аналізу та синтезу – для уточнення змісту поняття «готовність майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації», його структури, критеріїв і показників; системного аналізу – для визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації; емпіричні (спостереження, анкетування, тестування бесіди, узагальнення досвіду, педагогічний експеримент) – для визначення рівнів готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації; методи математичної статистики – для визначення ефективності запропонованих педагогічних умов й розробленої методики.

Сформована автором джерельна база є достатньо різноманітною. Вона містить 321 найменування, що слугує безперечним доказом інформативності представленої роботи. Значну цінність для дослідників та викладачів медичних коледжів мають додатки, котрі грамотно оформлені, містять авторські й адаптовані методики діагностики готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, практичні завдання та є суттєвим внеском до позитивної характеристики дисертації.

Достатньо широкою є експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі Вінницького медичного коледжу ім. акад. К.Д. Заболотного, Погребищенського медичного коледжу, Гайсинського медичного коледжу, Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради «Білоцерківський медичний коледж», Рівненського державного базового медичного коледжу, Комунального вищого навчального закладу «Дніпровський базовий медичний коледж» Дніпропетровської обласної ради. Усього в експерименті взяло участь 392 студенти та 14 викладачів.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес в практику підготовки медичних сестер у Погребищенському медичному коледжі, Гайсинському медичному коледжі, Комунальному вищому навчальному закладі Київської обласної ради «Білоцерківський медичний коледж», Рівненському державному базовому медичному коледжі, Комунальному вищому навчальному закладі «Дніпровський базовий медичний коледж» Дніпропетровської обласної ради.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також широкою апробацією результатів дослідження. Дисертантка представила основні положення своєї дисертації на чисельних науково-практичних і науково-методичних конференціях різних рівнів.

Зв'язок теми з планами відповідних галузей науки. Дослідження виконувалось у межах науково-дослідної теми кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Соціально-психологічні аспекти особистісного професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей» (протокол № 6 від 12 грудня 2012 року); науково-дослідної роботи Вінницького медичного коледжу імені акад. Д.К. Заболотного «Формування професійної компетентності у студентів через впровадження інноваційних технологій навчання та вдосконалення навчально-виховного процесу на основі розвитку самостійної та творчої активності викладачів та студентів» (протокол № 1 від 11 вересня 2012 року).

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації отримано наукові результати, що мають важливе наукове значення для розвитку теорії і методики професійної освіти. Ми цілком погоджуємося з її основними положеннями: вперше визначені й обґрунтовані педагогічні умови (формування мотиваційних установок майбутніх медичних сестер на професійну самореалізацію засобами імітаційного моделювання; активізація пізнавальної діяльності студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій; розроблення і реалізація у медичному коледжі програми позааудиторних заходів, спрямованих на підготовку майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації; створення у медичному коледжі рефлексивно-орієнтованого середовища), розроблено методику реалізації педагогічних умов та створено модель підготовки майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації; уточнено сутність і структурні компоненти (мотиваційний, пізнавальний, операційний, рефлексивний) готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації; критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-особистісний, творчо-діяльнісний, рефлексивно-регулятивний), показники та характеристики рівнів готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації; дістали подальшого розвитку форми й технології підготовки майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації.

Практичне значення дослідження є вагомим і полягає в обґрунтуванні, розробці, апробації та впровадженні авторської поетапної методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, навчально-методичного посібника «Готовність майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації»; у методичних рекомендаціях «Професійна самореалізація майбутніх медичних сестер: методи діагностики» містяться вказівки щодо застосування діагностичних методів, анкет викладачами медичних коледжів, які вони

можуть використовувати у своїй роботі з метою підготовки майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації.

Найбільш суттєві наукові результати дисертації

1. На високому науковому рівні на основі міждисциплінарного підходу, глибокого та різнобічного вивчення наукової літератури автором проаналізовано зміст ключових понять дослідження «самореалізація», «професійна самореалізація», «професійна самореалізація майбутніх медичних сестер». Поняття самореалізації обґрунтоване Інною Петрівною як виявлення і розвиток людиною особистісних здібностей у всіх сферах життєдіяльності. «Самореалізація майбутніх медичних сестер», на думку автора, є процесом практичного втілення індивідуального творчого потенціалу студентів, що детермінований сукупністю їхніх уявлень про власні професійно-медичні здібності, відображає міру можливостей актуалізації творчих потенцій студентів під час цілеспрямованої медичної діяльності та орієнтується на відповідний результат. Не викликає заперечень авторське поняття «готовність майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації», яке Сірак І. П. тлумачить як характеристику особистості, що охоплює спрямованість на самореалізацію в майбутній професійній діяльності, прагнення до розширення, поглиблення й постійного вдосконалення професійних знань і вмінь; володіння методами й прийомами самовдосконалення; прагнення до всебічного розкриття власного професійного потенціалу в різних видах фахової діяльності, що зумовлює самозміни особистості в процесі навчання у медичному коледжі.

2. Принципово важливою є авторська структура досліджуваного поняття, зокрема, критерії і показники готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації: мотиви, цілі, інтереси, ціннісні орієнтації, ставлення до професії медичної сестри й до професійної самореалізації; наявність потреби у професійній самореалізації, установка на самоздійснення; спрямованість на досконале оволодіння фаховими знаннями й на професійну самореалізацію; усвідомлення значущості своєї діяльності та необхідності професійної самореалізації (мотиваційно-ціннісний критерій); рівень засвоєння фахових знань; самостійність мислення; емпатійність (схильність до співпереживання); сформованість особистісних якостей (відповідальність, вимогливість, сумлінність, рішучість, наполегливість, самовладання та ін.), позитивна професійна «Я-концепція» (когнітивно-особистісний критерій); сформованість практичних професійних умінь та навичок; творча активність, максимально повна актуалізація і реалізація фахових умінь у процесі практики, вміння творчо вирішувати професійні завдання; здатність до взаємодії (уміння та навички професійного

спілкування) з пацієнтом, лікарем, іншими медичними сестрами, родичами пацієнта; самостійність у квазіпрофесійній діяльності (творчо-діяльнісний критерій); здатність до самопроектування власних професійних якостей, самоорганізації, самоуправління своєю діяльністю; здатність до рефлексії; здатність до саморегуляції; вміння оцінити й коригувати результати власної професійної підготовки (рефлексивно-регулятивний критерій).

3. Спроектowana автором модель підготовки майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації є інформативною, системною та алгоритмічною, вона орієнтована на очікуваний результат (позитивну динаміку готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації) і передбачає можливість перевірки та корекції даного процесу. Модель містить такі складові: цільову, теоретико-методологічну, змістово-процесуальну, критеріально-результативну.

4. Особливої значущості надає дисертації глибоке обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації й розробка інноваційної та цікавої методичної пропозиції щодо їх застосування. Заслужують на схвалення, зокрема, такі педагогічні умови ефективної фахової підготовки майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, що відображають загальні освітні тенденції в підготовці майбутніх медичних сестер: формування мотиваційних установок майбутніх медичних сестер на професійну самореалізацію засобами імітаційного моделювання; активізація пізнавальної діяльності студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій; розробка і реалізація у медичному коледжі програми позааудиторних заходів, спрямованих на підготовку майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації; створення у медичному коледжі рефлексивно-орієнтованого середовища.

6. Позитивно слід оцінити розроблену автором та втілену в експеримент методику реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, що передбачає такі послідовні етапи роботи: пропедевтично-ціннісний, пізнавально-базовий, конструктивно-процесуальний, узагальнювально-корекційний.

Метою пропедевтично-ціннісного етапу було сприяння формуванню мотивів професійної самореалізації, цілей, інтересів, відповідних ціннісних орієнтацій, ставлення до професії медичної сестри й до професійної самореалізації; потреби студентів медичного коледжу в професійній самореалізації, установки на самоздійснення; спрямованості на досконале оволодіння фаховими знаннями й на професійну самореалізацію; усвідомлення значущості своєї діяльності та необхідності професійної самореалізації. Для розв'язання цих завдань застосовували проблемні творчі

завдання, інтерактивні методи, розв'язання проблемних ситуацій, імітаційне моделювання тощо.

Пізнавально-базовий етап було спрямовано на підвищення рівня засвоєння фахових знань майбутніх медичних сестер; самостійності мислення; емпатійності; сформованості особистісних якостей (відповідальності, вимогливості, сумлінності, рішучості, наполегливості, самовладання тощо), позитивної професійної «Я-концепції». Для цього використовували такі методи: проблемні лекції; побудова індивідуальних освітніх траєкторій професійної самореалізації майбутніх медичних сестер; інтерактивні методи («Мікрофон», «Мозковий штурм», «Поміч», «Ажурна пилка», «Коло ідей», «Метод прес», гра «не помилися» та ін.), а також практикували елементи змішаного та «перевернутого» навчання.

Конструктивно-процесуальний етап спрямовано на формування практичних професійних умінь та навичок майбутніх медичних сестер; творчої активності, на максимально повну актуалізацію й реалізацію фахових умінь у процесі практики, вміння творчо вирішувати професійні завдання; здатність до взаємодії (уміння та навички професійного спілкування) з пацієнтом, лікарем, іншими медичними сестрами, родичами пацієнта; підвищення рівня самостійності в квазіпрофесійній діяльності. Використовували такі методи й прийоми: рольові й ділові ігри; метод моделювання комунікативних ситуацій тощо; впроваджували з-поміж інших такі форми роботи, як: проведення олімпіад з певних навчальних дисциплін («Медсестринство в геронтології, геріатрії та паліативній медицині» тощо). конкурсу фахової майстерності «Ескулап», конкурсу професійної майстерності «Кращий за фахом», тижневика до Всесвітнього дня психічного здоров'я, підготовка й проведення флеш-мобу в рамках акції боротьби з цукровим діабетом, присвяченого всесвітньому Дню здоров'я, флеш-мобу «Єдина країна» тощо.

Узагальнювально-корекційний етап спрямовано на розвиток здатності майбутніх медичних сестер до самопроектування власних професійних якостей, самоорганізації, самоуправління своєю діяльністю; розвиток здатності до рефлексії; здатності до саморегуляції; розвиток умінь оцінювати й коригувати результати власної професійної підготовки. Пріоритетними у роботі були методи аналізу і розв'язання квазіпрофесійних ситуацій тощо.

Кількісний та якісний аналіз результатів апробації педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації констатував позитивну динаміку досліджуваної якості. Зокрема, кількість студентів з низьким рівнем готовності до професійної самореалізації в експериментальній групі зменшилась на

25,25 %; водночас кількість студентів з високим рівнем готовності збільшилась на 10,1 % (порівняно з відповідними показниками в контрольній групі: 1,55 % та 1,03 %). Результати дослідно-експериментальної роботи, їхня апробація на міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференціях, а також у публікаціях дали змогу констатувати ефективність пропонованих педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації. Це засвідчує також порівняння даних констатувального та формувального експериментів. За результатами прикінцевого етапу дослідження відбулися статистично значущі зміни в рівнях готовності майбутніх медичних сестер експериментальної групи до професійної самореалізації, що засвідчує ефективність запропонованої автором методики.

Автором представлено перспективні шляхи подальшого розвитку цієї проблеми, які полягають у створенні навчально-методичного забезпечення формування готовності майбутніх медсестер до професійної самореалізації засобами інформаційно-комунікаційних технологій; формування готовності до професійної самореалізації у студентів інших напрямів підготовки та спеціальностей, які навчаються в медичних коледжах.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження опубліковано у 26 наукових працях, всі одноосібні, зокрема: 9 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 – у закордонних періодичних виданнях, 1 стаття у збірнику наукових праць і 12 тез – у матеріалах конференцій; 1 навчально-методичний посібник, 1 методичні рекомендації. Текст автореферату відповідає змісту і структурі кандидатської дисертації, дає чітке уявлення про її специфіку та отримані результати наукового пошуку.

Зауваження і побажання Разом із позитивною оцінкою змісту дисертації, рівня її виконання, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і окреслити коло питань, що потребують додаткових роз'яснень з боку дисертанта:

1. У дисертації надано глибокий теоретичний аналіз можливостей різних дисциплін у підготовці майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, в той же час бажано було б детальніше розглянути у формувальному експерименті як саме реалізовувалися в процесі вивчення майбутніми медсестрами дисциплін («Репродуктивне здоров'я та планування сім'ї», «Історія медицини та медсестринства», «Основи медсестринства», «Медсестринство у внутрішній медицині», «Медсестринство в хірургії», «Медсестринство в педіатрії», «Медсестринство в акушерстві»,

«Медсестринство в гінекології», «Медсестринство в інфектології», «Медсестринство в офтальмології», «Медсестринство в отоларингології», «Медсестринство в онкології», «Медсестринство в дерматології та венерології», «Медсестринство в сімейній медицині», «Медсестринство в геронтології, геріатрії та паліативній медицині», «Медсестринство в неврології», «Медсестринство в психіатрії та наркології», «Громадське здоров'я та громадське медсестринство», «Медсестринська етика та деонтологія», «Медична та соціальна реабілітація», «Анестезіологія та реаніматологія», «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій», «Основи охорони праці та охорони праці в галузі» тощо) ці можливості.

2. Автором поданий різнобічний аналіз навчальних дисциплін та їхні потенційні можливості у підготовці майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації. Водночас недостатньо розкрито можливості навчальної практики студентів у формуванні досліджуваної якості.

3. В умовах євроінтеграції освіти України бажано було б висвітлити зарубіжний досвід щодо формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації та схарактеризувати можливості екстраполяції позитивного досвіду у вітчизняну систему освіти.

4. Оскільки засоби інформаційно-комунікаційних технологій є тими чинниками, що створюють необхідні передумови для виникнення внутрішньої мотивації діяльності особистості в умовах комп'ютерного навчання, слід висловити побажання більш детально розкрити особливості застосування ІКТ у процесі підготовки майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації.

5. Велика кількість таблиць є важливою позитивною характеристикою роботи, вони допомагають наочно бачити результати початкової і кінцевої діагностики. Однак, на нашу думку, частину з них можна було б перенести у додатки.

6. У додатках варто було повніше представити розроблене автором навчально-методичне забезпечення, що стосується досліджуваної проблеми, наприклад, методичні рекомендації.

Висловлені побажання й зауваження не знижують наукової цінності дисертації Сірак Інни Петрівни.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Сірак Інни Петрівни «Формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації» є самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, у якому здобувачем отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати в галузі теорії і

методики професійної освіти, що є значним внеском у теорію і практику фахової підготовки майбутніх медичних сестер у контексті їхньої професійної самореалізації.

Кандидатська дисертація Сірак І.П. відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти), профілю спеціалізованої вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського Д.05.053.01, вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор, Сірак Інна Петрівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

6.11.2017 р.

Доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
перший проректор з науково-педагогічної роботи
Національного медичного університету імені
О. О. Богомольця

Цехмістер Я.В.